

૧૮૫ દોરણની

૧૮૫૪

બીજી દોરણની નોટ

તથા

ગૂજરાતી વીજી ચોપડીના અર્થ.

વિવિધ સમજુતી ભૂગોળ, મનોહર મશિન
તથા ગ્રેડાક્ષરો વગેરે.

અનાવનાર.

ફકીરભાઈ કસીદાસ,

સુરતની તામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઈવાળી નંબર
૧ કાની જાહરાની નિશાળના પદા માજી આનંદ
તેતા જાહરા નગીનદાસ ફકીરભાઈ કસી-
દાસની વતી સંપાદી પ્રસિદ્ધ કરવાર

પાછાભાઈ જમજીવનદાસ.

(મુદ્રાણ તથા વંદાણ કરેલી આબુલિ ર જ.)
(મુદ્રા ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા જાકટ પ્રમાણે ગોંધાવી છે.)

કીમત ર આના.

૨૨૬

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૧૬

મસૂદા નંબર : ૨૧૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૧૬

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જીવન દોરણની નોટ

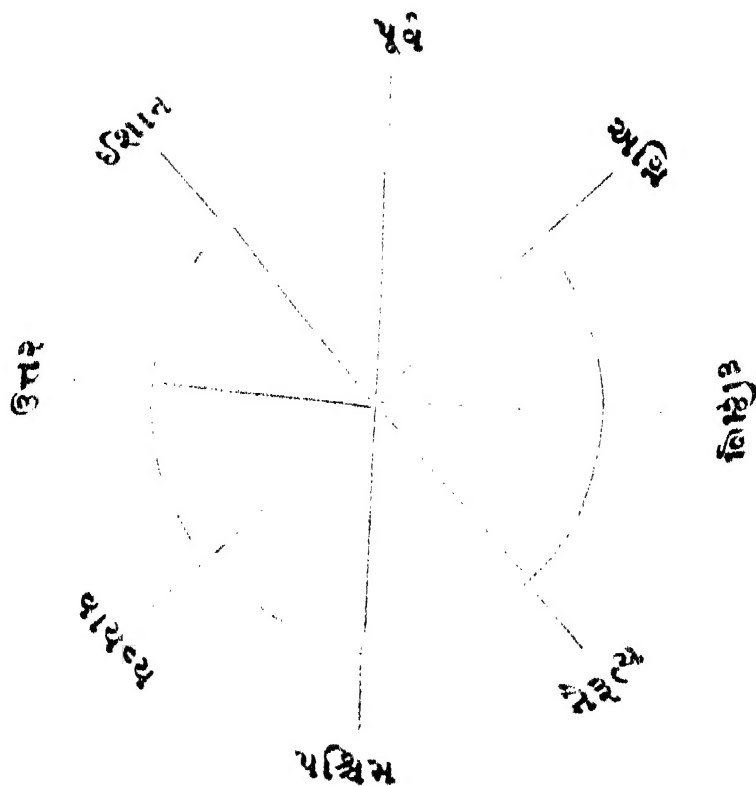
વિષય મી ૩૫૨ : ૮૭૩ : ૨૧

દિશાઓ.

એક જગા ખીજી જગાની કઈ તરફ છે, તે જાણવાને દિશાની ધણી જરૂર છે, માટે તેનું જ્ઞાન પ્રથમથીજ આળસેને પકું હોવું જોઈએ.

દિશાઓ ચાર છે—૧ પૂર્વ, ૨ પશ્ચિમ, ૩ દક્ષિણ, ૪ ઉત્તર.

કાળા પાટીઆપર એ દિશાઓનો નકશો શિક્ષકે આવી રીતે દેખાડવો.

જે દિશામાં સૂરજ ઊગે છે તેને પૂર્વ દિશા કહે છે.

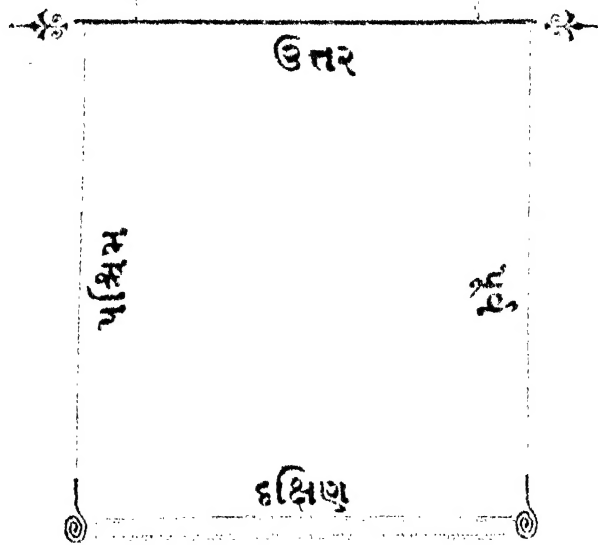
જે દિશામાં સૂરજ આથમે છે તેને પશ્ચિમ દિશા કહે છે.

પૂર્વ દિશા ભણી મ્હો કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા છે.

દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિકોણ, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈઋત્યકોણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાયવ્યકોણ, ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઇશાનકોણ.

નકશો.

ભૂગોળ વિધાનું જ્ઞાન મેળવવાને મુખ્ય સાધન નકશો છે. કાગળ અથવા કપડાં ઉપર પાડેલાં પૃથ્વીના અથવા તેના કોઈ પણ ભાગના આકારને નકશો કહે છે.

નકશા એવી રીતે કાઢેલા હોય છે કે સામા મૂક્યા હોય તો મથાળા બણી ઉત્તર દિશા આવે, નીચે દક્ષિણ દિશા, જમણા હાથપર પૂર્વ દિશા, ને ડાબા હાથબણી પશ્ચિમ એટલે આયમણી દિશા આવે છે.

સંખ્યા.

૧ એક, ૨ દશ, ૩ સો, ૪ હજાર, ૫ દશહજાર, ૬ લાખ, ૭ દશલાખ, ૮ કરોડ, ૯ દશકરોડ, ૧૦ અબજ, ૧૧ અર્ધ, ૧૨ નિઅર્ધ, ૧૩ મહાપદ્મ, ૧૪ શંકુ, ૧૫ જલધિ, ૧૬ અનંત, ૧૭ મધ્ય, ૧૮ પરાર્ધ.

(૩)

સર્વાળો.

દશલાખ.	લાખ.	દશહજાર.	હજાર.	સો.	દશક.	એકમ.	
		૩	૧	૦	૨	૫	એકત્રીસહજાર પચીસ લખો.
	૮	૦	૦	૦	૧	૨	આઠલાખને બાર લખો.
			૬	૦	૨	૫	છહજાર પચીસ લખો.
	૨	૦	૦	૦	૬	૯	બેલાખ ઓગણોત્તર લખો.
૧	૦	૩	૧	૧	૩	૧	દશલાખ એકત્રીસહજાર એકશો એકત્રીસ લખો.

સંખ્યાવાચન.

૧	૫૭૩૮૦૬૧	૧૧	૭૯૫૦૪૩૦
૨	૫૬૦૩૦૪	૧૨	૭૬૦૬૦૮૦
૩	૪૦૫૦૪૦	૧૩	૮૮૪૦૩૦૦
૪	૮૦૦૦૪	૧૪	૫૦૩૫૦
૫	૪૦૫૬૦૭	૧૫	૩૫૦૪૫
૬	૪૦૬૦૭	૧૬	૬૦૭૦૯
૭	૫૦૪૦૬	૧૭	૬૦૭૦૪
૮	૨૦૫૦૪૦	૧૮	૨૦૧૦૫
૯	૭૦૫૪૦૩૫	૧૯	૧૨૧૦૭
૧૦	૮૦૯૬૦૦	૨૦	૫૦૭૦૯૦૫

- ૧ એકત્રીશહજાર નવસો પાંચ લખો. ૧૧ આઠ લાખ ચોવીસ હજાર એક લખો.
- ૨ છ લાખ ત્રણ હજાર સાત લખો. ૧૨ સાતસો સત્તર લખો.
- ૩ ચોસઠ લાખ છસો બાર લખો. ૧૩ આઠસો પાંચ લખો.
- ૪ છસો ત્રણ લખો. ૧૪ પાંચ હજાર ત્રણસો સત્તર લખો.
- ૫ આઠસો ચોપન લખો. ૧૫ આઠ હજાર પાંચ લખો.
- ૬ સાત હજાર પંચોતેર લખો. ૧૬ નવ હજાર પાંત્રીસ લખો.
- ૭ પાંચ હજાર ત્રણસો બે લખો. ૧૭ સાત હજાર ચારસો બે લખો.
- ૮ છોતેર હજાર નવ લખો. ૧૮ પંદર હજાર ત્રણસો દશ લખો.
- ૯ ચાર લાખ છ હજાર ચારસો સાત લખો. ૧૯ તોત્તેર હજાર પાંચસો બે લખો.
- ૧૦ ચોવીશ લાખ આડત્રીસ હજાર બસો પાંચ લખો. ૨૦ આઠ લાખ બે હજાર ચાર લખો.
૧. ૨૧ ને	૧૦ કેટલા=૩૧	૭. ૧૫ ને	૪૬ કેટલા=૬૧
૨. ૩૨ ને	૧૦ કેટલા=૪૨	૮. ૧૩ માં	૮૭ ઉમેરીએ તો
૩. ૮૧ ને	૧૧ કેટલા=૯૨		કેટલાં થાય=૧૦૦
૪. ૨૯ ને	૧૯ કેટલા=૪૮	૯. ૨૯ માં	૬૯ માં ઉમેરીએ તો
૫. ૩૭ ને	૧૭ કેટલા=૫૪		કેટલા થાય=૯૮
૬. ૬૯ ને	૧૮ કેટલા=૮૭	૧૦. ૩૩ ને	૩૩ કેટલા=૬૬
૧૧. ૨૯ માં	૩૮ ને ૨૭ ઉમેરીએ તો		કેટલા થાય= ૯૪
૧૨. ૮૮ માંથી	૧૦ જાય તો કેટલા રહે=૭૮		
૧૩. ૯૦ માંથી	૩ વખત ૫ જાય તો કેટલા રહે=૭૫		
૧૪. ૧૭ માંથી	૧૨ જાય તો કેટલા રહે=૫		
૧૫. ૫૭ માંથી	૧૯ જાય તો કેટલા રહે=૩૮		
૧૬. ૨૪ ગાય અને ૬ વાછરડા દરેક ગાયને ૮ પુળા અને વાછરડાને			
	બે પુળા તો બધા મળીને કેટલા પુળા હાસ જોઈશે=૨૦૪ પુળા.		
૧૭. ત્રણ પૈસા લેખે ૪ નારંગી લીધી અને ૫ પૈસા લેખે ૮ દાડમ લીધા			
	અને તેને રૂપીયો ૧ આપ્યો તો બાકી શું લેવું=૩. ૫		

૧૮. એક આનામાં સવા આનો ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૩. ૫=૧.
૧૯. મારી પાસે ૧૪ પૈસા હતા તેમાં ૫ નાંખીએ તો કેટલા આના થાય=૩. ૧ ના.
૨૦. ૧૮૧૧ માં ૧૧ ઉમેરીએ તો કેટલા થાય=૨૦. [ગજ=૧૦૧૧.
૨૧. ૩૧૧ ગજનું એક બદન તો ૩ બદનમાં કેટલા ગજ લૂગડું બધએ
૨૨. મારા ખીસામાં કેટલાક પૈસા હતા તેમાંથી ૩ દોઢીએ ડઝન લેખે ૫ ડઝન બદન લીધાં અને બાકી ૯ પૈસા વધ્યા તો હું ઘેરથી કેટલા પૈસા લખને નીકળ્યો હતો=૩. ૧=.
૨૩. એક કોટને ૬ બદન ટાંકીએ તો ૫ ડઝન બદન કેટલા કોટને
૨૪. બધે ઘોડાની ૭ ગાડી અને અકેક ઘોડાની ૯ ગાડી તો બધા મળીને કેટલા ઘોડાં થાય અને તેના પગ કેટલા થાય=૨૭ ઘોડા ૯૨ પગ.
૨૫. ૨૧૧ ને ૪૧૧ કેટલા થાય=૭૧.
૨૬. ૯ શેરમાંથી ૬ નવટાંક આપીએ તો બાકી શું રહે=૮૧ શેર.
૨૭. ૫૧૧ મણુ ધી લીધું અને ૪૧૧ મણુ વેચી નાખ્યું તો બાકી કેટલું રહ્યું=૧૧૧ મણુ. [થાય=૫=૧૧૧.
૨૮. ૧૧ છોકરા છે દરેકની પાસે ૫૧ આનો છે તો એકંદર કેટલા આના.
૨૯. ૩ પૈસાની એક નારંગી તો ૩. ૧૧ ની કેટલી=૧૬ નારંગી.
૩૦. મુંબઈથી પુણે રેલવેમાં જવું હોય તો ૧ ટીકીટનો ૩. ૧૧ બેસે છે તો એ લેખે ૧૭ માણસ પૂણે ગયા તેનો ખર્ચ કેટલો=૩. ૨૧૧.
૩૧. ૩. ૧ નું ૩૧૧ શેર તો ૮ ૩. નું કેટલું=૦૧૧ મણુ.
૩૨. તુરીઆં બે ફદીએ શેર તો ૩ પાશેરનું શું=૩. ૫ ના.
૩૩. વાલોળ (વાલપાપડી) ૬ પૈસે શેર ૨૧૧ શેરનું શું આપીએ=૩. ૫=૧૧૧.
૩૪. ૨ પૈસે શેર દૂધી મળે છે તો ૨ પાંચ શેરીનું શું=૩. ૧=.
૩૫. ૧ વાર બનાતના ૨૧૧ ૩. પડે છે તો ૯ વાર બનાતનું શું=૩. ૨૨૧.
૩૬. દરેક છોકરાને ૩. ૧= આનાનું અંકગણિત આપીએ તો ૨૭ છોકરાને ઈનામ આપવાનો કેટલો ખર્ચ થશે=૩. ૧૧૧=
૩૭. ૩. ૧ ની ૧ ટોપી તો ૧૧૧ કુંડીનું શું=૩. ૭૧.
૩૮. દરરોજના ૩. ૧= મજુરી મળે તો ૧ મહિનાનું શું=૩. ૯=.
૩૯. ૩. ૫=૧૧ ૧ સ્વેટ તો ૨ ડઝનનું શું=૩. ૭૧.

૪૦. ૨ અચ્છેરના ૩. ભાર કેટલા=૩. ભાર ૪૦.
 ૪૧. ૬ નવટાંકનું વજન કેટલું=શે ૧૧૧.
 ૪૨. કેટલા પાશેરનો ૧ શેર=પાશેર ૪.
 ૪૩. ૭ ગદીઆણુના વાલ કેટલા=વાલ ૪૮.
 ૪૪. ૪ અધોળના ૩. ભાર કેટલા=૩. ભાર ૧૦.
 ૪૫. ૧૫ ૩. ભારના નવટાંક કેટલા=નવટાંક ૩.
 ૪૬. ૧૮ પૈસા ભારના અધોળ કેટલા=અધોળ ૪.
 ૪૭. ૬ પાશેરના શેર કેટલા=શેર ૧૧૧.
 ૪૮. ૭ પાશેરના પૈસા ભાર કેટલા=૧૨૬ પૈસા ભાર.
 ૪૯. ૨૧ મણના શેર કેટલા=શેર ૯૦.
 ૫૦. ૯ પાઈના પૈસા કેટલા=પૈસા ૩.
 ૫૧. ૬ આનાના ફદીઆં કેટલા=ફદીઆં ૧૮.
 ૫૨. ૨ ફદીઆની પાઈ કેટલી=પાઈ ૮.
 ૫૩. ૯ આનાના દોકડા કેટલા=દોકડા ૫૬.
 ૫૪. ૧૫ ૩. ની પાવલી કેટલી=પાવલી ૬૦.
 ૫૫. ૧૧ આનાની બદામ કેટલી=બદામ ૫૦.
 ૫૬. ૩૬ આનાના રૂપિયા કેટલા=૩. રા.
 ૫૭. ૭૫ દોકડાના રૂપિયા કેટલા=૩. ૧૧૧.
 ૫૮. ૪૧૧ દોકડાની બદામ કેટલી=બદામ ૭૩.
 ૫૯. ૨૮ પૈસાના આના કેટલા=આના ૭.
 ૬૦. ૧૧૧ ખાંડીના મણ કેટલા=મણ ૩૦.
 ૬૧. ૩૧૧ મણની પાંચશેરી કેટલી=પાંચશેરી ૨૮.
 ૬૨. ૧ ૩. માંથી ૭ પૈસા આપીએ તો બાકી શું રહે=૩. ૧૧૧.
 ૬૩. ૭૨ શેરમાં કેટલા શેર નાખીએ તો મણ થાય=શેર ૮.
 ૬૪. ૧ ખાંડીના શેર કેટલા=શેર ૮૦૦.
 ૬૫. ૬ બે આનીના પૈસા કેટલા=પૈસા ૪૮.
 ૬૬. ૯ અડધાની બેઆની કેટલી=બેઆની ૩૬.
 ૬૭. ૧૪૦ નંગની કુંડી કેટલી=કુંડી ૭.
 ૬૮. ૧૫ શેર દૂધમાં ૫ શેર દૂધ ખીજું નાંખીએ તો કેટલા મણ થાય=મણ ૧૧.

૬૯. ૫ પૈસાના ૧૦૦ પાન તો ૧ પૈસાના કેટલા=પાન ૨૦.
 ૭૦. ૧ ખાંડી લાકડાના બોજ કેટલા=બોજ ૮.
 ૭૧. ૧ બોજમાં કેટલા મણ લાકડા=મણ ૩૫.
 ૭૨. ૧ બોજના ૧૩ આના તો ૧ ખાંડીનું શું=રૂ. ૬૫.
 ૭૩. ૨ શેર કેહોળાના ૩ પૈસા તો ના મણનું શું=૭૫ આના.
 ૭૪. ૧ શેરને લોટો દૂધનો બરીને કેટલી વાર લખએ તો ના મણ થાય=૧૬ વખત. [કેટલું અનાજ ખાશે=૩૦ શેર.
 ૭૫. ૧ માણસ દરરોજ ૨ શેર અનાજ ખાય છે તો ૧ પખવાડીઆમાં
 ૭૬. ૧ કીડી ૧ મિનિટમાં ૧ વેંત ચાલે છે તો ૧ કલાકમાં કેટલા હાથ ચાલશે=૩૦ હાથ. [રૂપિયા થાય=૩. ૨૫=.
 ૭૭. મને દરરોજ ૨ આના મળે તો ૩ અઠવાડીઆના મળીને કેટલા
 ૭૮. ૧ રૂપિયાની પાંચ કેરી તો ૫ ડઝનના કેટલા રૂપિયા=રૂ. ૧૨.
 ૭૯. મારી પાસે ત્રણ પૈસા છે બીજા બે મારા બાઇએ આપ્યા ને છ મારા મામાએ આપ્યા તો મારી પાસે કેટલા પૈસા થાય=૧૧ પૈસા અગુ=૫૫.
 ૮૦. ત્રણ પૈસાના કાગળ, બે પૈસાની પેનો, બે પૈસાની સીસાપેન લીધી ને બે આના આપ્યા તો બાકી શું વધ્યું=૧ પૈસો અથવા ૫૦.
 ૮૧. અરધીના છ લેએ ૩ પૈસાના બેર લીધા તેમાંથી ૧૫ મારા બાઇને આપ્યા ને ૧૧ મારી બેનને આપ્યા ને ૧૪ મેં ખાધા તો બાકી કેટલા રહ્યા=૧૪ બેર.
 ૮૨. ૧૦૦૦ માંથી ૧ જય તો બાકી કેટલા રહે=૯૯૯.
 ૮૩. ૧૦૦ માંથી ૦૧ જય તો બાકી શું રહે=(૯૯૯) પોણીસો.
 ૮૪. ૧૦૦ માંથી ૨૫ જય તો બાકી શું રહે=(૭૫) પોણીસો.
 ૮૫. ૧ કાથળીમાં ૧૫ રૂપિયા તો તેવી ૧૧ કાથળીમાં કેટલા રૂ. ૧૬૫.
 ૮૬. ૬ આનાની પાંચમી ચોપડી, ૭ આનાનું અંકગણિત લખને ૧ રૂપિયા આપ્યો સારે બાકી શું રહ્યું ગુ=.
 ૮૭. પોણાચારસે, પોણાત્રણસે, અઠીસે, સવાળસે, સવાસો, પોણાબસે,
 ૩૭૫ + ૨૭૫ + ૨૫૦ + ૨૨૫ + ૧૨૫ + ૧૭૫ +
 પોણીસો ને પોણીસો કેટલા થાય.
 ૯૫૫ + ૭૫=૧૦૩૦.

દરેક પાઠમાં આવેલા જોડાક્ષરો.

આવડ્યા.	ખીજવ્યાથી.	પેહુરાવ્યા.	પહોંર્યો.
લાવ્યો.	ધ્યાન.	અડાડ્યો.	વચ્ચે.
પૂછ્યું.	નિત્યે.	જન્મગાંઠ.	દુહિલ.
બોલ્યો.	રસ્તો.	પ્રમાણ.	પ્રેમ.
મંગાવ્યો.	ચોપડ્યાં.	ખસેડ્યા.	ભાગ્યશાળી.
કહ્યું.	અટ્યા.	ખવરાવ્યા.	મંડ્યો.
વાળ્યો.	ઠાક્યો.	આવ્યો.	રડ્યું ખડ્યું.
કાઠ્યો.	ચિત્ર.	ક્યાંથી.	ખગાડ્યું.
લુચ્ચાઈ.	જન્મતી.	પૂછ્યાવિના.	લુચ્ચા.
પ્રસાદ.	પ્રાણ.	વાચ્યું.	બોલ્યું.
ટફું.	સોંપ્યો.	પસ્તાય.	ખર્ચ ખૂટણ.
નક્કી.	સ્નેહ.	વચ્ચે.	રાત્રે.
સમજાવ્યું.	અપાવ્યું.	છેલ્લીવારે.	માડ્યું.
કાવ્યો.	ચંદ્રમા.	મુદલ.	નાખ્યો.
હાહો.	સરસ્વતી.	લાગ્યું.	ભર્યાજ કચું.
માન્યું.	વિદ્યા.	સમજ્યો.	કાવ્યું.
પ્રાણ.	શુક.	વસ્તુ.	ઊઠ્યા.
ચિત્ત.	છટ્ટો.	ધાન્ય.	પકડ્યો.
અવસ્થા.	ચચ્ચાર.	માંડ્યું.	જાળવ્યું.
વાગ્યા.	ઊગ્યા.	છેતર્યા.	મૂક્યા.
મંડ્યા.	ભત્રીજો.	ધધર.	સાંભળ્યું.
મૂક્યું.	ફડાવ્યું.	પથ્થો.	ફેલ્યા.
હાહ્યાં.	ખાસ્તો.	પેરમેથર.	નીકળ્યાં પછી.
અટ્યા.	અખાત્રીજ.	રલેટ.	કાચું કેરું.
નીકળ્યો.	ચૈત્રમાં.	મૂક્યા.	ફલકરણી.
ખચ્ચું.	શ્રાવણ.	કહ્યા.	ઊધઈ બુધઈ.
માંડ્યો.		અત્ર.	છણુંદરા.

ગૂજરાતી વીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના) = નામ.

(વિ) = વિશેષણ.

(અ) = અવ્યય.

(સ) = સર્વનામ.

(ક્રિ) = ક્રિયાપદ.

(કૃ) = કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ઉકેલતાં (કૃ) વાંચતાં,
પારખતાં.

શીખામણ (ના) ફાય-
દાની વાત.

મળની (વિ) સારી.
સાયવળે = સંભાળળે.

ખોલીએ (ક્રિ) સાદ ક-
હાડીને કહીએ.

અક્ષરે = દસ્કતે, હરફે.

આવઘા = શિખ્યા.

ખગાડશો (ક્રિ) ખરાબ
કરશો.

વાહ = અરે! ઓહો!

દહાડા (ના) દિવસ.

પૂરા (વિ) ખરાબર.

ખોલ (ના) શબ્દ.

ડાહી ડાહી = ડાહાપણુબ-

રેલી, ફાયદાવાળી.

મા (અ) ના, નહિ.

ઠેકાણે (ના) જગોએ.

ખગડે (ક્રિ) ખરાબ થાય.

ફાડવાં (ક્રિ) ચીરવાં.

વહેલું (ક્રિ) જલદી.

ભણવું (ક્રિ) શીખવું.

ડીક (અ) ખરાબર,

સારી રીતે.

છોક (અ) બહુ, બહુ

તાણીને (કૃ) ખેચીને.

ધીમે (વિ) હળવે.

સાદે (ના) અવાજે.

સૌ (સ) સધળા, બધા.

પાઠ ૨ જો.

શોભાય = સારી દેખાય.

કારજ (ના) કામ.

હેઠું (ના) મન, દીલ.

ચોપડીઓ = પોથીઓ.

હરખાય = ખુશી થાય.

સમજણ (ના) અક્ષલ
સમજ.

વિગતથી (ના) શબ્દે
શબ્દની સમજણથી,
વિગતવાર.

સાર (ના) મતલબ.

ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર
પદ આવેલાં હોય તે.

સારી (વિ) મળની.

દેખી (કૃ) જોઈ.

જીવ (ના) મન, ચિત્ત.

ધાલીને (કૃ) રાખીને.

જમ = તેમ.

વિચાર (ના) મનસુખો.

સમજે (ક્રિ) જાણે.

સધજો (વિ) બધો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

સારી ચોપડીઓ હોય તે સારી દેખાય, તે જોઈને આપણું મન
ખુશ થાય; પણ જો તે વિગતથી એટલ શબ્દે શબ્દ છુટો પાડીને વંચાય
તો આપણું કામ થાય.

જેમ જેમ મન રાખીને વાંચો તેમ તેમાં સમજણ આવે; પણ વાંચ્યો જાય તે મનમાં કંઈ વિચાર કરે નહિ, તો તે મહિલી બધી મતલબ સમજે નહિ. (૨).

પાઠ ૩ જો.

ચકલી (ના) મોટી ચકલી
લાવ્યો=લેઈને આવ્યો.
પૂછ્યું=તજવીજ કીધી.
રાણા (ના) રાજ.
તપેલામાં(ના)પાતેલામાં
ખારણામાં(ના) ઘરમાં.
પેસાશે (કિ) આવશે,
જવાશે. [કહ્યું.
મોલ્યો=જવાળ દીધો,
પાટો (ના) લાંબું ફાડેલું
ચીથડું.

ચકલા (ના) ચણો. [ને.
ઓરીને(ક)રાંધવા મુકી
બધી (વિ) સધળી.
ઘડો (ના) દોરીઓ.
ઉતારો=લઈ લેઓ.
નાખી (કિ) ફેંકી.

પાઠ ૪ જો.

ફરિયાદ=રાવ, અરજ.
એકલાં (વિ) જાતે.
પકડાવી (કૃ) ઝલાવી.
મંગાવ્યો=મોલાવ્યો.
મહારાજ=મોટા રાજ.
ગમરાઈને (કૃ) અકળા-

ઈને, ગામરો થઈને.
ફકમ (ના) ફરમાસ.
કહ્યું=પૂછ્યું.
કને (અ) પાસે, સોડે.
જવાળ (ના) ઉત્તર.
દીધો (કિ) વાળ્યો.
જૂઠો (વિ) લખાડ.
સાહેબ (ના) મહેરબાન.
ફાડીને (કૃ) ચીરીને.
ફાડશે (કૃ) ચીરશે.

પાઠ ૫ જો.

ખૂમેખૂમ=ધાંટે ધાંટા.
ગોવાળીઓ (ના) માય
ભેંસનો ચરાવનાર.
ગોવાળ (ના) ગાયોનું
ટાળું, ગોવાળીઓ.
છેવટ (અ) છેલ્લે.
ગોવાળણી (ના) ગોવા-
ળીઆની બાયડી.
ઠાઠ્યો=ખહાર આણ્યો.
વાળ્યા=દીધો.
નાખ્યો (કિ) ફેંક્યો.
ફૂટી (કિ) ભાંગી.
કાણો (વિ) એકબાંબે-
આંધળો.

આગળ (અ) પાસે.

ખીર=મોળો દૂધપાક.

પોળી (ના) પડવાળી
પાતળી રોટલી.

પાઠ ૬ જો.

તપાવી (કિ) ઉની કરી,
પાટલા (ના) લાકડાનાં
પાટીઆનું કરેલું બે-
સવાનું.

બોલતાં=સાદ કહાડીને
કહેલું તે.

લુચ્ચાઈ (ના) હોંગાઈ.
ઠોક્યો (કિ) માર્યો, અ-
ફાળ્યો, ઝીક્યો.

લાલચોળ (વિ) રાતી
રાતી, ઘગઘગતી.

દોરી (કૃ) તેડી.

જોડે (અ) સાથે.

લોઢી=લોઢાની તાવી.

ખૂખ (અ) ધણીજ.

ખૂમ (ના) પોકાર, ધાંટો.

ગીઠી (કિ) ઉભી થઈ.

દાઝી (કિ) બળી મુઠ.

ખોટી (વિ) જૂઠી, બ-
નાવટની,

પેઠે (અ) માફક.
વાંક (ના) તકસીર.
ફળ (ના) ફાયદો, હાં-
સલ.

પાઠ ૭ મો.

બહુ (વિ) ઘણું, મસ.
છોડી (ના) છોકરી.
ગાગર (ના) પાણી ભર-
વાનું થડા કરતા મોટું
વાસણુ.

ઝોસડ (ના) દવા.
ઝેર (ના) વીખ, સોમલ.
સાજી (ના) સારી.
રોજ (અ) હમેશાં.
બગાડે (ક્રિ) ખરાબ કરે.
લૂગડાં (ના) કપડાં.
મેલાં (વિ) ખરાબ.
ડાહી (વિ) શાણી.
ખોટી = ખરાબ, આડી.
માને (ક્રિ) કહ્યું કરે.
માંદી (વિ) ખીમાર.
વધારે (વિ) ઘણું, મસ.

પાઠ ૮ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
ગીત (ના) રાગ કાઢીને
ગાવાનું.
ઘેબરીઝા (વિ) ઘેબરના
જોવા મીઠો.
પ્રસાદ (ના) ખાવાનું.

નેવલે (ના) નેવાંઝે.
કારેલાંનું (ના) એક જાત-
ની તરકારીનું.
દેડકો (ના) એક જાત-
નો પશુ.

ગાતાં (ક્રિ) રાગ કાઢીને
ખેલતાં.
ઊની ઊની (વિ) ગરમા
ગરમ, તાવીપરથી
ઉતરે તેવી.

શાક (ના) તરકારી.
નઠારી (વિ) ખરાબ.
તાણી (ક્રિ) ખેંચી.
સમજા છો ? (ક્રિ) જાણો
છો ? ખબર છે.

પાઠ ૯ મો.

જાણુસ (ના) ચીજ.
ટટું (ના) નાનો ઘોડો.
પારકો (વિ) અતરાપી-
નો, ખીજા કાઢનો.
ખેસાય = સ્વાર થાય.

પાઠ ૧૦ મો.

પાડું (ના) ભેંસનું
ખચ્યુ
રાતે = દીવા થયા પછી.
પટેલ = ગામનો ઉપરી.
નીરે (ક્રિ) નાંખે.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
જતન (ના) બાલાશ.

જાકી = જીદી, મમતી.
વાહરડું = ગાયનું ખચ્યું.
વાડો (ના) ધરની પા-
છળ દોર બાંધવાની
ખુદી જગો.

ચારો (ના) ઉગતું ધાસ.
માંદું (વિ) ખીમાર, આ-
જારી, કાહેલી.

ઝોસડવેસડ (ના) દવા
અને તેના ઉપાય.

ચારવાને = ચરાવવાને, ઉ-
ગતું ધાસ ખાવાને.

ખેતર (ના) અનાજ
તથા ધાસ પાકે તે
જમા.

આણુતો (ક્રિ) લાવતો.
ઝંચકી (કૃ) બાંધપર
લખ, ઊપાડી.

સુખી (વિ) સુખીયારાં.
પાઠ ૧૧ મો.

ચેન (ના) મજા, સુખ.
અહીંઆથી (અ) આ
ઠેકાણેથી.

બંધી ખાને = કેદ ખાને.
ફરાય = ચલાય, હરાય.
વિચાર (ના) મનસુખો.
વાંસે (અ) પાછળ.
નીસરી = નાસી, નીકળી.
લાગ (ના) દાવ, તક.

સમજાવ્યું (કિ) શીખા-
મણુ દહને કહ્યું.
છૂટું (વિ) આંધ્યા વગરનું.
મન (ના) મરણ.
મળ (ના) રમુજ.
ધેલું (વિ) માંડું, અ-
ણુસમજી.
દુઃખી (વિ) હેરાન.
જક (ના) જીવ, ખોંસ.
છોડે (કિ) મૂકે, મેલે.
પાઠ ૧૨ મો.
ફાવ્યો (કિ) જડયો,
હાથ આવ્યો.
અણુસમજ (ના) ખેસ-
મજ, ખીન અક્ષણ.
વગડામાં (ના) વનમાં.
કોતર (ના) ગુફા.
સટકી ગયું=નાસી ગયું.

ડાહ્યો (વિ) શાણો.
ઢોર=ચોપગાં જનવર.
ઊંધી (કૃ) સુધ.
મોડી રાતે=મહુ રાત
ગઈ તારે.
છાતુ માનું (વિ) ગુપચુપ.
ઝાલીને (કૃ) પકડીને.
અંતે=છેલ્લે, છેવટે.
માનવી=કષ્ટભ કરવી.
મહું (વિ) સાફ, રૂઢું.
પાડોશી (ના) પાસેના
ધરમાં રહેનારા.
સૌ=અધા.
ડાહ્યાં=શાણ્યાં, સમજી.
પાઠ ૧૩ મો.
વિષે (અ) આખત.
છેક (અ) ધણું, બહુ.

વાધ (ના) ફાડી આ-
નાફે કાખર ચીતફે
જનાવર.
માન્યું (કિ) કહ્યું કયું.
વાસ (ના) રહેઠાણ.
ચરવાને (કૃ) ઉગતું ધાસ
ખાવાને.
પ્રાણ (ના) જીવ.
વનમાં (ના) રાનમાં.
દુખિયું (વિ) હેરાન.
ચિત્ત (ના) મન.
અવસ્થા (ના) હાલ.
નાહું (કિ) જતું રહું.
મન માન્યું=મનને ગમે
તેટલું, દીલ લાગ્યું.
વળતી (અ) પછી
અજાણુ=અજાણીતું નહી
તે, (ઓચિંતું.)

(કવિતાની સમજીતી). (૨).

વાડામાં બધાં ઢોર આંધ્યાં હતાં, તેમાંથી પાડું છુટીને છેક આણું
નાસી ગયું; તેને ધાસ ખાવાનું મન થયું તેથી નાસીને તે જંગલમાં
જતું રહ્યું. (૧).

પછી ત્યાં જંગલમાં એક વાઘે તેનો જીવ લીધો. એવું અજાણુપણે તે
દુખીઈ થયું; જે બધાથી છુટું થવા જાય (બધાના મતથી ઉલટું માલે),
તેના એવા હાલ સમજવા.

પાઠ ૧૪ મો.

માટી (ના) મટોડી.
પલાળે=લીનાળે.
મીઠણી=ચોંટે એવી.
ઠીકરાંનાં (ના) કાઢવનાં.
ખરવાના (કિ) ધાલવાના.
આધરકે (કિ) જમાવે.
જાત (ના) તરેહ, રીત.
ઝોરસ (ના) દહીં દૂધનું
પાટીઉં, હાંદણું.

કોડીઆં (ના) દીવા કર-
વાના માટીના પ્યાલા.
નરમ (વિ) પોચી.
કામની (વિ) ખપની.
ઝાળી (ના) પીવાનું પાણી
ખરી મૂકવાની માટલી.
એકું (ના) ગાગરને ધડો.
દોહણી (ના) છાશ લા-
વવાની ધાડવી.

દાણા (ના) અનાજ.
પાઠ ૧૫ મો.
પાળે (ના) કોરે, કોરણે.
વાચ્યા (કિ) ઇજ્જ થઈ.
અગાડ (ના) નુકસાન.
ફેંકવા (કિ) નાંખવા.
કાયર (અ) હેરાન.
મંઘ્યા (કિ) મઘ્યાં.
તળાવ (ના) નાનું સરો-
વર.

પથરે (ના) પથરાથી.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
ધડાધડ (ક્ર) જોરથી.
ગરીબ (વિ) અનાથ.
શામાટે (અ) કેમ? શું
કરવા?

રમત (ના) ખેલ, ગમત.
સંભાળીને=સાચવીને.
કશોએ (વિ) કંઈ પશ્યુ.

પાઠ ૧૬ મો.

ખેનપણી (વિ) સહિએર.
નોતડું (ના) તેડું, કેહેણું.
ભૂગણી (ના) બળતું
કરવાની વાંસની નળી.
વેલણ (ના) રોટલી વ-
ણવાનું હથીઆર.
તપેલી (ના) પાતેલી.
કડછી (ના) નરમ દાળ
લેવાનું પિત્તળ કે લો-
ઠાનું હથિયાર.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
વખત (ના) વેળા, સમય.
રાંધું (કિ) રસોઈ કરું.
તેવડે (સ) તેણે કરીને.
થાળી=નાનો ખુમચો.
વાડકા (ના) ધાતુના ચ-
લાણા.
લાવીને (કિ) આણીને.

મૂકયું (કિ) મેલ્યું.

પાઠ ૧૭ મો.

મણા (ના) કસર.
ધાણી (ના) શેક્યાથી પુ-
ટેલું અન્ન તે, જીવાર
બાજરી વગેરે.

ખાવાનું (ના) કાચું કોરું
શેકલું તે.

પઉંઆ=ભાતને શેકીને
ખાંડી બનાવેલા તે
ભાંડવું=ખરાબ ખોલવું.

ટેવ (ના) આદત, ખો.

લડેછે (કિ) વહેછે.

જરાએ (વિ) લગારે.

કળએ (ના) ટટો.

મૂકાવી (કિ) મેલાવી.

લાવીશ (કિ) આણીશ.

વહેલી (વિ) જલદી.

પાઠ ૧૮ મો.

છોટીઓ=નાનો ભાઈ.

નાનું (વિ) નાદાન.

બાળક (ના) બચ્ચું.

મેલાય (કિ) મુકાય.

દેખાય=જણાય.

ભાણો (ના) બાણીઓ,

કીકલો, (ખેલેનનો

છોકરો) (ભાણેજ).

આટલી (વિ) આવડી.

વાર (ના) વખત, દેર.

તેડવા (કિ) બોલાવવા.

રેતો (કૃ) રડતો.

કામ (ના) ખપ, જરૂર.

હજી (અ) બહાર સુધી.

અલી (ના) છોકરીને

નામ દીધા વગર

બોલાવવું તે.

પાઠ ૧૯ મો.

નિશાળીઆ (ના) નિ-

શાળમાં શીખનારા

છોકરા.

કૂદાવતી (ના) કૂદકારા

મારતી.

લાકડી (ના) ડાંગરી.

બણેલાં (કૃ) શીખેલાં.

પરીક્ષા (ના) તપાસ.

ધનામ=સરપાવ, ખુ-

શીથી કંઈ આપવું

તે.

સાહેબ (ના) શીનોર,

ટોપીવાળો.

બાકી=રહેલા છોકરા.

મહેતાજી (ના) ગુરૂજી.

જેવા (કૃ) તપાસવા.

પાઠ ૨૦ મો.

ઉતાવળ (ના) તાકીદ.

અદ્યા (અ) છોકરાને

નામ દીધા વગર

બોલાવવો તે.

સામઢું (વિ) ઝોટીવારે.

નીકળ્યો (કૃ) બહાર

આવ્યો.

ગાગર (ના) બડા કરતાં

મોઢું વાસણ.

મૂઠો (ના) ખાચકો.

સાંકડું (વિ) નાનું.

અટકી (કૃ) બલાઈ.

જણુ (ના) માણસ.

પડતાં મૂક=પાછા નાંખ,

રહેવા દે.

ઝટ (અ) જલદી, તુરત.

પેઠે (અ) માફક.

ફેરે (ના) વખતે.

છેલ્લીવારે=આખરે.

લગાર (વિ) જરા.

બણવામાં=શીખવામાં.

પાઠ ૨૧ મો.

સાત પૂછડીઓ (ના)

સાત પૂછડીવાળો.

બાંડો (વિ) પૂછડી ક-

પાઈ ગયલો.

ખીજવવું (કૃ) ચીડવવું

કપોલી (કૃ) વઢાવી.

હજમ (ના) વાળદ.

ચીડવે (કિ) ખીજવે.

બેટા (ના) દીકરા, છોકરા.

ખીજવ્યાથી (કૃ) ચી-

ડવ્યાથી.

ખીજવ્યો=ચીડવાઈએ.

પાઠ ૨૨ મો.

કામકાજ (ના) ધણી,

રોજગાર.

સાંધા (ના) કટકા.

દરજી (ના) મેરાઈ, સુઈ.

કલમ (ના) લેખણ.

કાદાળી=ચાંચવા જેવું

ખોદવાનું હથિયાર.

ખિચારો (વિ) બાપડો.

ધોખી (ના) લૂગડાં

ધોનાર.

અક્ષર (ના) દરફ.

મજૂર (ના) વૈતરો,

હેલકરી. [ઓ.

બાઈડીઓ (ના) બાઈરી-

સતર (ના) રૂને કાંતીને

લાંબા કાચા દોરા

કરેલા તે.

મેતી (ના) મુક્તાફળ.

વાળવાં (કૃ) મરડવાં.

ખપ (ના) જરૂર, કામ.

વળાય (કિ) મરડાય.

કાંતે (કિ) રેડીઆ વતી

લાંબા તાંતણાં કરે.

પાઠ ૨૩ મો.

ધ્યાન (ના) ચિત્ત, મન.

પાંસરા (વિ) સીધા.

ફેરો (કિ) ચાલો, હરો.

વેળાસર (ના) વખતસર.	કદી (અ) કદાચ.	રૂડી (વિ) સારી.
માયા (ના) હેત.	ખોટું (વિ) ખરાબ.	પેર (અ) રીતે, પેઠે.
મન (ના) ધ્યાન, ચિત્ત.	ફરીને (અ) હવે પછી.	ગુરૂની (ના) મેહેતાજીની.
વઢવું (કિ) લઢવું.	છૂટી (ના) રજા.	ચોડી (કૃ) લગાડી.
જુલ (ના) ચુક, ગફલત.	પાઠ ૨૪ મો.	શિક્ષા (ના) શિખામણ.
પાઠ (ના) ધડો.	નિત્યે (અ) રોજ.	સમજો (કિ) ધ્યાન
બણવો (કિ) શીખવો.	નીસરી (કૃ) નીકળી.	આપો.
ખતાવે (કિ) ઢંખાડે.	ચિત્ત (ના) ધ્યાન, મન.	પાંસરૂં (વિ) સીધું.

(કવિતાની સમજૂતી). (૩).

ભાઈઓ તમારે રોજ નિશાળમાં જવું, ને ધ્યાન રાખીને બણવું ને મેહેતાજી આપણે ફાયદાની વાત કહે, તે બધાએ સારી રીતે માનવી. (૧). તમે રમતમાં ચિત્ત નહિ રાખો, ને વાત કહું તે સારીપેઠે સમજો. નિશાળમાંથી જે વારે છૂટી થાય ત્યારે ત્યાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર આસ્થા જવું. (૨).

પાઠ ૨૫ મો.	સારી (વિ) મજની,	નળીઆં (ના) છાપરાપર
વિઆવાની (કૃ) જણ- વાની.	વાંચવા લાયક.	ઢાંકવાનેસાફ માટીના
ગાડીવાળો (ના) ગાડું.	ગામ (ના) જ્યાં થાડાંક	ખનાવેલા નળના એ
ઢાંકનાર, ગાડી ચલા- વનાર.	ધરની વસ્તી હોય તે.	ભાગ કરી પકવેલા તે.
રોકીને (કૃ) ઘેરીને.	ઊઠ (કિ) ઊભી થા.	કોપરાં (ના) ટોપરાં.
નીચે (અ) હેઠળ.	ઊઠાડી (કિ) ઉભી કરી.	ભીતો (ના) કાઢવનો કરો.
વિચાર્યું=ધાર્યું.	પાઠ ૨૬ મો.	છાયું (કિ) બનાવ્યું.
રસ્તો (ના) માર્ગ, વાટ.	શેરડી (વિ) ગળ્યા રસ-	દાણા (ના) અનાજ.
ઢંકણું (ના) જગો, મુકામ.	નો સાંઠો.	માર્ગ (ના) રસ્તો.
ખિચારે (વિ) આપડે.	ટોપલી (ના) વાંસની	છાપરૂં (ના) ધરનું ઢાંકણ.
	છાલનો નાનો ટોપસો.	કાઢીને (કૃ) બહાર
		આણીને.

ભારો (ના) મોટી ભારી.
કનેથી (અ) પાસેથી.
ધણી (ના) માલીક, શેઠ.
દાંડા (ના) સાકટા.
કોપરાં (ના) ટોપરાં.
વિઆઈ (કિ) જણ્યું.

પાઠ ૨૭ મો.

કમાડ (ના) આરણ્યા.
ભીંતરડી (ના) ભીંત
ઉધાડશો=ખુદ્ધા કરશો.
છાયાં (કિ) ઢાંક્યા.
કેરાં (અ) નાં, તણાં.
રખડવા (કૃ) રજળવા.
આરણ્યાં (ના) કમાડ.
આડું (વિ) ઉધું, વાંકું.
વાશીને (કૃ) દધને.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
ચરવા (કૃ) ચારો ખાવા.
આમ (અ) આવી રીતે.
ઉધાડો (કિ) ખુદ્ધા
કરો.

પાઠ ૨૮ મો.

અમથી=ખોટી, જુહી.
બહાર (અ) આરણ્યો,
(ધરથી વેગળું.)
આડું=ઉંધી સમજનું.
આવડતું (કૃ) જાણતું.
રજળવા (કૃ) રખડવા.
સુખી (વિ) સુખીઆઈ.

જોડેલી (વિ) બનાવેલી.
ખરી (વિ) સાચી.
બનેલી (કિ) થયેલી.
સમજ (ના) અક્કલ.
દુઃખ=વીપત, આપદ.

પાઠ ૨૯ મો.

રાતો (વિ) રડતો.
સવારમાં (ના) વાહા-
ણમાં.
નહોર (ના) નખોરીઆં.
પહોળું (વિ) ઊધાડું.
ચોપડ્યાં (કિ) લગાડ્યાં.
તાણતો (કૃ) ખેંચતો.
ભેંકડો (ના) મોટે સાદે
રડવું તે.

લાહે(ના)આગ, અગન.
સરખી (વિ) બરાબર.
બળવા=અગન ઉઠવા.
મટી (કિ) જતી રહી.
મૂઠી (કિ) મેલી, છોડી.

પાઠ ૩૦ મો

તાંખું (ના) ધાતુનાં
પિત્તળ નામ.
તાંખાકુંડીઓ(ના) પાણી
બરી રાખવાનું બે
કડાનું વાસણ.
ધોળશ (ના) સફેતી
ઉપર.
અથડાય (કિ) અફળાય.

માંજેલાં (કૃ) અજવાળે-
લાં, ચોખ્ખાં કરેલાં.
સાચવવાં (કિ) સંભા-
ળવાં.

ગરમાં (ના) રાંધેલું
ઢાંકી મુકવાને મોટા
વાડકા જેવા વાસણ.
ગોભાય (કૃ) ખાડો પડે.
ચળકતાં (કૃ) ઝળકતાં.
લાલ (વિ) રાતાં.
કથરોટ (ના) થાળી જેવું
છાછરું પણ તેથી
મોટું કારણવાળું
વાસણ.

લોટા (ના) કળશીઆ.
જણાયછે=દેખાયછે.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
લોટીઓ=કસલીઓ.
કાંસું (ના) એક જાતની
ખરડ ધાતુ.

બોંચ (ના) જમીન.
કદાચ (અ) કોઈવખત.
કુટી (કૃ) ભાંગી.

પાઠ ૩૧ મો.

નાનીશી (વિ) નાની-
સરખી.
પોતડી (ના) ઘોતડી.
પિછોડી (ના) ખાંધે
નાંખવાનું લૂગડું.

હીરકારી (વિ) રેશ-
મની કારની.

હલકી (વિ) થોડી કી-
મતની, થોડા વ-
જનની.

જમદાની (ના) એક
જાતનું ઝીણું ખુટી-
દાર લૂગડું.

ફાટેલી (વિ) ચીરાયલી.
અંગરખી (ના) નાની
ડગલી.

દીકરો (ના) છોકરો.

ગરીબ (વિ) પૈસાગરનો.

ઘોતી (ના) ઘોતડો.

નામાં (ના) નામ.

શીખીશ (ક્રિ) ભણીશ

માટે (અ) કાળે વાસ્તે.

પાઠ ૩૨ મો.

વાગોળવું (ક્રિ) ખાધું

હોય તે પાછું મોંમાં
લાવી ચાવવું.

માખણુ (ના) છાશ ઉપ-
રની તરી.

ખરીઓ (ના) પગનાં
તળીઆનો કઠણુ
ભાગ.

હલાવે (ક્રિ) હીલવે.

ફાટ (ના) ચીરો.

ભાવે (ક્રિ) સ્વાદ લાગે

બખે (વિ) બે.

ચરેછે (ક્રિ) ધાસ ખાયછે.

ચાવવું (ક્રિ) દાંતેવતી
ભચરડવું.

ધી (ના) માખણુને તા-
વીને બનાવેલું તે.

શી શી (વિ) કઈ કઈ?

મથાળે (ના) ઉપર,

ઉપલા ભાગ પર.

ચિત્ર (ના) છખી.

પાઠ ૩૩ મો.

ગુણ (ના) ફાયદો, ખુખી.

આધાર (ના) આશરો.

અગણિત (વિ) ગણાય

નહીં તેટલા, (ધ-

ણાજ.

પશુ (ના) ચોપમા

જનવર.

ખાંતે (ના) ખુશીથી.

જન (વિ) માણસ.

જન્મતી (વિ) અવતરતી.

પંખી (ના) પાંખવાળા

પશુ. [બાયડો.

નર (ના) માટીડો.

સુખદાતા (વિ) સુખ

આપનાર.

નાર (ના) બાયડી, બધરી.

દેછે (ક્રિ) આપેછે.

ધણું કરી (અ) સોવસા,

મુખ્ય કરીને.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

ગાયમાં ખુખી ધણી છે, ને તે બધાને સુખ આપનારી કેહેવાય. વળી
તે દહીં દૂધ સૌ આપેછે, ને તે બધા માણસો ખૂશીથી ખાય છે. (૧).

પશુ, પક્ષી, બાયડા, ને બાયડી બધાને જન્મ થતી વખત જુઓ
તો; તો ધણું કરીને ધી ને દૂધ એજ જીવને આધાર આપે છે. (૨).

પાઠ ૩૪ મો. દૂધપાક (ના) દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી રાં-

ધીને કરેલો પાક.

ચાસણી (ના) બિનું કરી

ચીકાસ લાવવી તે.

ખૂંદ (ના) ધોએલી ખાંડ

ઠારે=ઠંડકથી કઠખ કરે

વળાવે (ક્રિ) બેઢાએ ધોળે

માવો (ના) દૂધને બાળીને

લોચા જેવું કરેલું તે

ખડખાં=ઠેબલા, ગઠા.

તાવીને (ક્રિ) ઉનું કરીને.

પેંડા (ના) માવામ

ખાંડ નાખી ગોળા

વાળેલી તે.

જમીજમ (ક્રિ) અંધાર

જમ.

લોચો (ના) લોંદો, લપકો

રાંધીને (ક્રિ) ખાશીને.

ભેળીને (ક્રિ) મેળવીને.

ખટાશ (વિ) ખાટીચીજ.

ખાંડ ૩૫ મો.

જૂઠો (વિ) લખાડ માણસ

લેખણ (ના) કલમ.

સંતાડીને (ક્રિ) છુંપાવીને.

છાનામાના (વિ) કોઈ

નહીં જાણે તેમ.

પડેલી (ક્રિ) પડી ગયલી.

માન્યું (ક્રિ) કમુલ કર્યું.

ટેવ (ના) આદત, ખો.

વેળા (ના) વખત.

પાઈ (ના) પછ.

દીઠી (ક્રિ) જોઈ.

ખોટી (વિ) ખરાબ,

નહારી

ખાંડ ૩૬ મો.

પાવલી (ના) ચાર આ-

નાનો સરકારી છા-

પનો રૂપાનો શિક્ષો.

માનવું (ક્રિ) કમુલ ક-

રવું.

ચોરી (ના) છાના માના

લીધી, કંઈ ચીજ

છુપી રીતે લેવી તે.

કામળ (ના) તાવ

લટકાવી=ઢીંઢાવી.

કોટ (ના) ડોક, ગળું.

ફજેતી (ના) ગેરઆખર.

છાનું છાનું=ચુપચુપ,

કોઈ નહીં જાણે તેમ.

પકડાઈ (ક્રિ) ઝલાઈ

ચોડીને (ક્રિ) ચોટાડીને.

ખાંડ ૩૭ મો.

દીકરાની (ના) છોકરાની.

વાળું=રાતનું ભોજન.

વઠવું (ક્રિ) લડવું.

પહેલાં (અ) અગાઉ.

શરમાયો=લજવાયો.

સોંધો (ક્રિ) હવાલે કંઈ.

તપાસી આપ્યો.

હવાલ (ના) હાલ.

તેડાવીને (ક્રિ) બોલાવીને.

વાત (ના) હકીકત, બીના.

ખાંડ ૩૮ મો.

જૂઠું (ના) જૂઠી વાત.

સાચ (ના) સાચી વાત.

કદી (અ) કોઈ વખત.

ઉપામ (ના) ઇલાજ.

પાપી (વિ) દુષ્ટ, નહારો.

સ્નેહ (ના) હેત, પ્રીત.

દેહ (ના) શરીર, કાયા.

રાચે (ક્રિ) ખુશી થાય.

શોભે=સારી દેખાય.

જગપતિ (ના) જગતનો

બનાવનાર, ઇશ્વર.

પૂરો (વિ) ખરાબર.

સુખ (ના) ચેન, સજા

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

જે માણસ જુદું બોલે છે, તે ખરાબર પાપી છે. તે માટે ન્હાના છોકરાઓ એવું કામ તમે કરો નહીં.

સાચું બોલવામાં ધણું સુખ છે. સાચાથી બધાનું હેત વાહાલ વધે છે. તેમ સાચાથી જન્મતનો બનાવનાર જે ઈશ્વર તે પણ ખુશી થાય છે, ને તેથી આપણું શરીર પણ સાફ દેખાય છે. (૨).

પાઠ ૩૯ મો.

મેવો (ના) દરાખ ચા-
રેણી પરતા બ-
દામ તેમજ જાંબુ
કેરી જમરખ વગેરે
ફળ.

ગાંધીની (ના) નેસ્તીની.
બદામ (ના) એક જાતનો
ઠણી આવાળો મેવો.
દુકાન (ના) બજારમાં માલ
વેચવાનું ઠેકાણું.

ઓળખીતો (ના) પી-
છાનવાળો, જાણીતો.
દરાખ (ના) લીલો મેવો.
કાજુ (ના) મેવાનું નામ.
વાટી (ના) કોપરાના
ગોટાનું અડધીજી.

મગફળી (ના) મગની
શીંગ (વિલાતી શીંગ)
ખજૂર (ના) ખજૂરીનું
ફળ.

મામા (ના) માના બાઈ.
ચારેણી (ના) મેવાનું નામ
ખતાવી (ક્રિ) દેખાડી.
બાણીઆ (ના) બાણા.

ખારેક (ના) સુકાચેલું
ખજૂર.

પાઠ ૪૦ મો.

વાર (ના) અડવાડીઆ-
નો દિવસ, વખત.

નિશાળમાં (ના) વિદ્યા
ભણવાના ઠેકાણામાં.

છુટ્ટી (ના) રજા.

ચંદ્રમા (ના) ચંદ્ર, ચાંદો.

દિવસ (ના) દાહાડા.

રવિવાર = સુરજનો વાર.

સોમવાર (ના) ચંદ્રમા-
નો વાર.

કુડે (અ) પછી, પૂઠે.

ગુરુવાર (ના) ભેરપતવાર.

મૂકેછે (ક્રિ) બેસાડે છે.

ચાલ (ના) રીત, ધારો.

પાઠ ૪૧ મો.

જખરી (વિ) જોરાવર

વહાણામાં = સવારમાં

માંસ (ના) ગોસ.

ચચ્યાર (વિ) ચાર

ચાર.

કીડા (ના) લાંબા જીવડા.

કૂદતા (ક્રિ) ઠેકડા મારતા.

કાલતો (ક્રિ) ધૂણતો.
લેહેકાતો.

જનાવર (ના) જનવર.

સાંજ (ના) દીવા ખતી-

નો વખત, સંધ્યાકાળ.

લાંઠ (વિ) લુચ્ચો.

માળો = પક્ષીનું રહેઠાણ-

અનાજ (ના) દાણો.

મુએલાં = મરી ગયલા.

કોડી (ક્રિ) કોલી, ભાંગી.

નસાડે (ક્રિ) લાંછી મૂકે.

પાઠ ૪૨ મો.

બાળો (ક્રિ) જુઓ.

કાગ (ના) કાગડો.

પાંખાળો = પાંખવાળો.

રાગ (ના) ગાવાનો સોર.

રૂપાળો (વિ) સારો.

શાબિતો.

ચોંપે = ઉતાવળા થઇને.

ચાહે (ક્રિ) ઇચ્છે, માંગે

હણવા (ક્રિ) મારવા.

જલદી (અ) તુરત, ઝટ.

ચતુર (વિ) તાજો.

જલદી = તરત.

ચેતી (ક્રિ) જાણી, સમજ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

સાંજે જઈ સુવા સાર માળા બાધવા બેઠા, એવા એક કાગડાને જોયો; તે બે પાંખવાળા બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો નહિ હતો. (૧).

કોઈ માણસ હાથમાં કાંકરો લઈને તેને ચુપકાથી તાકીને મારવાનું કરે તો તે ચંચળ જાત મનમાં જાણીને તુરત ઊડી જાય છે. (૨).

પાઠ ૪૩ મો.

સર્ગાં (ના) સર્ગાંવાહલાં.
પિતરાઈ (ના) કાકાના
વંશના, કુટુંબી.
સાળીઓ=વહુની બહેનો
માળાઈ (વિ) મોસાળ
તરફના.
બનેવી (ના) બહેનનો
વર.
ભત્રીજો (ના) ભાઈનો
છોકરો.
માસો (ના) માશીનો વર
બાણેજ (ના) બેહેનનો
છોકરો.
કૂઓ (ના) ફાઈનો વર.
વર (ના) ધણી, ભરથાર.
વહુ (ના) બાયડી.
સાળો (ના) વહુનો ભાઈ.

પાઠ ૪૪ મો.

જમાઈ=છોકરીનો વર.
સંપીને (કુ) હળીમળીને.
સાવકાં (વિ) બાપ એક
ને મા જુદી તે, ઓ-
રમાઈ.
વેવાઈ (ના) છોકરી કે
છોકરાનો સસરો.
ઓરમાઈ (વિ) સાવકો.
વેવાણુ (ના) છોકરા કે
છોકરીની સાસુ.
સર્ગાં (વિ) એક મા
તથા એકજ બાપ-
ના પેટના.
ફૂંધભાઈ (ના) આંગળી-
આત, કોઠાઈ.
બનતું (કુ) હળી મળીને
રહેવાતું.

દીકરી (ના) છોકરી.

વરવહુ=ધણીધણીઆણી

પાઠ ૪૫ મો.

કાપડ (ના) કપડાં, લૂગડાં.
ચોટું (ના) મોટું બ-
જાર.
ફડાબું (કિ) ચીરાબું.
ખાદી (ના) એક જાતનું
જાડું કપડું.
દોશીવાણીઆ (ના) કા-
પડીઆ, લૂગડાં વે-
ચનાર.
વાણોતર (ના) ગુમાસ્તો.
ખાસ્તો (ના) એક જા-
તનું કપડું.
સેલું (ના) કસબના છે-
ડાવાળું લૂગડું.

હાટ (ના) બજાર, દુકાન.
જનમ (ના) ખીજાવ-
વાનું સાઈં ઊંચું પા-
થરણું.

કાળે (અ) વાસ્તે.

પાઠ ૪૬ મો.

મહિના (ના) ૩૦ દહા-
ડાવી મુદત.

દીવાળી (ના) વર્ષનો છે-
લ્લો દહાડો, (આસો-
વદ અમાસનો દિ-
વસ)

રામનવમી (ના) રામ-
જીનો જન્મ દિવસ

ચેત્ર સુદ નોમનો દ-
હાડો. [મોસમ.

શિયાળો (ના) ટાઢની
ઉતરાણુ=મકરશંક્રાંતિ.

અખાત્રીજ (ના) તેહેવા-
રનો દિવસ, વૈશાખ-
સુદ ત્રીજનો દહાડો.

ગિનાળો (ના) તાપની
મોસમ. [રતુનુંનામ.

વસંત (ના) રાગનુંનામ,
વરસ (ના) સાલ, (બાર
મહિના).

ટાઢ (ના) ઠંડ, ઢીમ.

પર્વ (ના) તેહેવાર.

દેવદીવાળી (ના) ઠાકોર.

જીની દીવાળી. (કા-
રતેક સુદ ૧૧ નો
દિવસ). [પછી.

ત્યાર કેડે (અ) ત્યાર-
વસંતપંચમી (ના) વ-
સંત રતુ ખેસવાનો
દિવસ (માહ સુદ
પાંચેમ).

પાઠ ૪૭ મો.

ચોમાસું (ના) વરસાદની
મોસમ. (જોઠ, આ-
ષાઠ, શ્રાવણુ ને બા-
દરવો એટલા ચાર
મહિના.)

પજળુસણુ (ના) શ્રાવણુલો-
કોનો તેહેવાર, (શ્રા-
વણુવદ ૧૧ થી બા-
દરવા સુદ ૪ સુધી.)

ગોકળ આઠમ (ના) શ્રી-
કૃષ્ણુનો જન્મદિવસ
(શ્રાવણુ વદ ૮).

શ્રાવણુ (ના) હિંદુના વર-
સનો ૧૦મો મહિનો.

પખવાડીઉં (ના) પદર-
વાડીઉં (પદર દહા-
ડાની મુદત.)

ગણુપતિચોથ (ના) ગ-
મણુપતિનો જન્મદિ-
વસ, દમડા ચોથ

બાદરવા સુદ ૪).

વરસાદ (ના) મેઘ, મેહ.
શરાધીઆં (ના) મુએ-
લાંની ક્રિયા કરવાના
તેહેવારો. (બાદરવા
વદ અમાસ સુધીના
૧૬ દહાડા.)

તિથિ (ના) રોજ, મીતી.

ઉતરતાં (કૃ) પુરા થતાં.

દશરા=વિજય દશમી,
(આસો સુદ દસેમ.

દીવાસો (ના) મોટો તે-
હેવાર તે સો પરખ-
નો માસો એ દિવ-

સથી બધા તેહેવારો
શર થાયછે, (આ-
ષાઠ વદ અમાસનો

દિવસ.)

મેળા (ના) તમાશા.

પાઠ ૪૮ મો.

વાજાં (ના) રાગ કાઢ-
વાના યંત્રો.

વરધોડો (ના) વર પરણવા
જતી વખતનો વાજાં
ઢોલ સાથેનો રસા-

લો.

દેવલ (ના) દેઈ, મંદીર.
નાદ (ના) અવાજ.
સરણુઈ (ના) પીપી.

તત્ત્વડાં (ના) રણુશી- ગડાં.	પાનસોપારી (ન) તં-	ધસવા (કિ) ઘોળવા.
ઝાંઝ (ના) તાસાં, કિર- તાલ.	ખોળ ને ફેફાળ કંસાર (ના) મોટી લાં- પસી.	જૂઓ (ના) માથામાં કીડીના જેવા ઝીણા જીવડાં પડેછે તે.
નગારાં (ના) ઢોલ.	અડાડયો=અડકાડયો.	મસળવું (કિ) ઘોળવું.
ઝમકારો (ના) રણુકો.	કઢી (ના) છાસને ઉકા- ળીને માહે મીઠું	ગદાં (વિ) ગોળ.
ભૂંગળ (ના) લાંબું વાળું.	મરચું ને અળધ નાંખેલી તે.	સાળ (વિ) સારાં, સુખી.
કુંડાળું (ના) ચકરડું.	જમવાતું (ના) જમણુ, બોજન.	ચોકખાં (વિ) સાફ.
ધડીઆળ (ના) વખત જાણવાનો સંચો.	મળ (ના) લેહેજત.	પાઠ ૫૧ મો.
પખાળ (ના) મરદંગ.	તેડયા (કુ) ખોલાવ્યા.	ઉપણે (કિ) વા દેઈક- સ્તર કાઢે, ઝાડકે.
વાહવા (અ) ઓહો !	મંડયા (કિ) મચ્યા.	તાપ (ના) ગરમી.
ઢોલ (ના) મોટું ન- ગારું,	પાઠ ૫૦ મો.	લૂઓ (ના) લોહો, લ- ચકો.
શાહ (ના) અવાજ.	ચોકખાધ (ના) સુધ ડાધ.	પાકવું (કિ) નીપજવું.
પાઠ ૪૯ મો.	ઉતારવી=સોરી કાઢવી.	ઉથલાવીને (કુ) ફેરવીને.
જન્મગાંઠ (ના) વરસ ગાંઠ, જન્મદિવસ.	સાથુ (ના) મેલ કાઢ- નારી ચીજ.	કલેહું=ઠીકરાની તાવી.
વરસગાંઠ (ના) શાલ- ગીરી, જન્મતિથી, જન્મદિવસ.	દાતણુ=આવળ કે બાવ- ળની સોટીનો કકડો.	લોહી (ના) લોહાની તાવી.
રાષ્ટતાં (ના) દહીંમાં કેળાં દુધી ચીજડાં વગેરે સમારીને નાંખી લચકા જેવું કરી મેળવેલું તે.	શરીર (ના) દીલ, અંગ.	ખેડવું (કિ) જમીન પો- ચી પાડવી.
ખીડાં (ના) પાનની ખીડી.	ગૂમડાં (ના) મોટાફેલા.	શેકવું (કિ) ખરું કરવું.
	ઊલ (ના) મોઢામાનું વાસ મારતું વાસીથુક.	વાવેછે (કિ) રોપેછે.
	ફિકર (ના) ચિંતા.	ઊગી (કુ) ફૂટી.
	કોહ (ના) સજો, ફેલા.	કાચું (વિ) રાંધ્યાવમરવું
	મધાય (કિ) વાસ મારે.	લોટ (ના) આટો.
		ધડેછે (કિ) ટીપેછે.
		મેર (ના) બાળુ તરફ.
		લાલ (ના) રંગીલા, રંગલા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૭).

દૂધ ને રોટલો (દૂધમાં ચોળાને) ને દહીં ને ભાત દહીંમાં ભાત નાંખીને, વળી લાડવા ને વાલ મારા લાલ ખાઈ જાઓ.

પાઠ પર મો.	પેટ ભરીને=ધરાઇને.	પાઠ પઢ મો.
બક્ષા (વિ) સારા.	પાઠ પડ મો.	રંજડ (ના) તોફાન.
દીમણું (ના) દીમું, ઢેકા	કાતરી (કિ) કરડી.	દીવટ (ના) જોત, ખતી.
દીંચકા (ના) ઝોક્ષા.	લોક (ના) માણસો.	ઘાડ(ના)લૂટારાની ટોળી.
ગભરાવું (કિ) અકળાવું.	સતાર્ધ (કૃ) છુપાર્ધ,	કપડાં (ના) લૂગડાં.
કોણી (ના) હાથનુંઢીંચણું	ભરાઈ.	ખાસાં (વિ) મળનાં.
વારો (ના) વખત.	ચંચળ (વિ) હોંશીઆર.	ઉપાય (ના) ઇલાજ.
ખઝાડીને=વળગાડીને.	તરત (અ) જલદી, ઝટ.	મિની (ના) બિલાડી,
ખસેજ્યા=આધા કર્યા.	સર્વે (વિ) સધળા, બધા.	મંજરી.
ધરાવું (કિ) પેટ ભરીને	ફૂંકતો (કૃ) ફૂક મારતો.	પાર (ના) છેડો.
ખાવું, તરપન થવું.	ખૂણે ખોચરે=દરમાં.	વધિયા (કિ) વધી ગયા.
આધો (વિ) દુર, વેગળે.	ભોય=જમીન, ધરતી.	પકડ્યા (કિ) ઝાલ્યા.
સામું (અ) તરફ	દીઠામાં (કૃ) જોવામાં.	માંડે (કિ) મચાવે.
દયા (ના) મેહર, રહેમ.	જખરા (વિ) જોરાવર.	ગડબડ (ના) ગડબડાટ
દીંચકા (ના) દીંચકા	ઝાલવા (કૃ) પકડવા.	કરતી.
ખાતા.	કશું (વિ) કાંઈપણ,	કરડી (ના) કાતરી.
વેગળા (વિ) આધા, દુર.	જરા.	મહા (વિ) મોટું, ઘણું

(કવિતાની સમજૂતી). (૮).

ઉંદરો હારખંધ વધી ગયા, તેમાં ફેટલાક ઝાલ્યા પણ પાર આવ્યો નહીં; જેમ લુટારાની ટોળી કેમ આવે તેમ તેઓ રાતે તોફાન મચાવી રહે છે. (૧).

તેઓ મળનાં કીમતી લૂગડાં કરડી ખાય છે, ને દીવાની દીવેટ લઈ જાય છે; એને પકડવાનો એકે ઉપાય નથી, પણ જો બિલાડી મળે તો મોટું સુખ થાય (તે ઉંદરને પકડી લે). (૨).

પાઠ ૫૫ મો.

પાંદડાં (ના) પાતરાં.
સાંભરે (કિ) યાદ આવે.
બાપડી (વિ) બીચારી.
ઝોઢવું (કિ) શરીર પર
ઢાંકવું.

વાળ=ખાલ, નીમાળા.
બૂલી (કિ) વીસરી.
બૂલશો (કિ) વીશરશો.
દીલ (ના) શરીર, અંગ.

પાઠ ૫૬ મો.

આંચળ (ના) થાન, ઘાઈ.
ઘાવણા (વિ) નાના, દૂધ
પીતા.
જોર (ના) બળ, શક્તિ.
કરડવા (કૃ) બચકું ભરવા.
વગર (અ) વિના, શી-
વાય.

આખલા (ના) ગોધા
ઝેટલા માટેજ (અ)
એને વારતેજ.

કયાં (કિ) બનાવ્યાં.

પાઠ ૫૭ મો.

ઝાડપાલો (ના) ઝાડ-
ના ઝીણાં પાતરાં
તથા છોડ વગેરે.

કૂવો (ના) ઉડો ખોદી
ઠાઢેલો વેહેતો ઝરો.
નદીઓ (ના) મીઠા પા-
ણીનો ધોધ પર્વત-
માંથી નીકળેલો તે.

વાવ (ના) પગથીઆ-
વાળો પોહોળો ઉત-
રવાનો કુવો.

મોળું (વિ) મોળાસ પડતું.
મીઠું (ના) નીમક
(મીઠાસ વાળું.)

ખાઈ (વિ) મીઠાના
સ્વાદ જેવું.

જીવેછે (કિ) ટટાર રહેછે
ભરેલાં (કૃ) ભરપૂર.
જોષએ તેટલું=ક્રમજોગ,
અપ જેટલું.

પાઠ ૫૮ મો.

લખોટી (ના) લાખની
ગોળી, મંજી.

ઠરે (કિ) સાખીત થાય.
છાનોમાનો (વિ) ગુપચુપ.
મમે (કિ) સાઈં લાગે.
ચોરવું (કૃ) કંઈ ચીજ
છાનામાના લેવી તે
બૂલી ગયો (કિ) વિ-
સરી ગયો.

પાઠ ૫૯ મો.

મહીપતિ (ના) રાજા.
પસ્તાય (કિ) દલગીર
થાય.

પાછળથી=પછવાડેથી.
ચાહન (વિ) ખુલી, જાહેર.
ઝલાય (કિ) પકડાય.

નર (ના) માણસ.
સમજી (કૃ) જાણી.
ખાંધી મારે (કિ) ફટકા-
નો માર મારે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૯).

ચોરીમાં સુખ સમજીને જે માણસ કાઢને ત્યાં ચોરી કરીને આવે;
પછી ચોરીથી થતું દુઃખ જ્યારે જુએ છે ત્યારે મનમાં ધણો અફસોસ
કરવા માંડેછે.

જ્યારે ચોર ઝલાયછે, ત્યારે ચોરી ઉઘાડી થાયછે, પછી રાજા કે હુકામે

તેને બાંધીને ફટકાનો માર મારે છે, ત્યારે તેની છેક એહુરમત થાયછે
(આખર જતી રહેછે) (૨).

પાઠ ૬૦ મો.
આંગણું (ના) ખારણું
ખારણાની આગળની
જગો તે.
અજવાળું (ના) ઉ-
જશ.
પરશાળ (ના) પેહલા
ખંડની ભોય તળી-
આની જમીન.
પછીત (ના) પછવાડેની
ભીંત.
ચોક (ના) ખાળ.
ચોટલો (ના) ધરના
આંગણા આગળ
ઉંચી બસવાની જ-
ગો કરેલી તે, મોટી
ચોટલી.
છીડી (ના) ખડકી,
કરા (ના) દીવાલ,
ભીંત.
મેડો (ના) માળ.
અગાશી (ના) ધાણુ.
ઝોરડો=મોટી કાટડી.
સાંભળો (કિ) ધ્યાનમાં
જાણાડી (વિ) ખુલી. [ભો.
કરેલી (કૃ) બનાવેલી.

પાઠ ૬૧ મો.
રસોડું (ના) રાંધણી.
અંધારું=ઉજાસ નહિતે.
ખારી (ના) માળ ઉપ-
રના બડાનાં ખારણા.
ગોખલા=નાના હાટડાં.
બંડારીઆં (ના) હાટડાં.
રસોઈ (ના) રાંધવાનું.
ધૂમાડીઉં (ના) ધુમાડો
જવાનો રસ્તો કાઢે-
લો તે, ચીમની.
તાકાં (ના) મોટા ગોખલાં.
પાણીઆરું (ના) પા-
ણીનાં બેડાં મૂકવા-
ની ચોટલી.
ધૂમાડો (ના) ધુણી.
ચોકડી (ના) મોટો ખાળ.
તાળું (ના) પેટી અથ-
કરવાનું હથિયાર.
ટાંકાં (ના) વરસાદનું
પાણી ભરી મુકવાના
જોખધના ઉડા ફૂવા.
ગોટાય (કિ) ઘેરાય.
છો (ના) મરડીઆ કાંકરા-
નેભરીમાં પકવેલા તે.
ઘાદર (ના) લાકડાના પા-

ટીઆંની સીડી.
ચોટલી=નાનો ચોટલો.
જાળી (ના) સળીઆ જ-
ડેલી નાની ખારી.
ઝીલવું (કિ) પડતુ સાહવું.
નીસરણી (ના) વાંસકે
વળીનો ઘાદર.
ગામડું (ના) નાનું ગામ.
પાઠ ૬૨ મો.
કૂકડી (ના) મરઘી.
ખડખડે=અકળાએ.
વહાણું (ના) સહવાર.
છેડવું (કૃ) અડકવું.
દીપે (કૃ) સારો દેખાય.
માંજર (ના) માથા પરની
લટકતી ચામડી.
ભાત ભાતના (ના) જ-
ત જાતના.
પીછાં (ના) પીછ,
સેવે (કિ) સાચવે.
ઊકરડા (ના) ખાતર
વાળી જગો.
ખીકણુ=નરમ, પોચો.
ધંધો (ના) રોજગાર.
ખોતરવાની (કૃ) ખણુ-
વાની, ખોદવાની.

ધસવું (કિ) આગળ દો-
ડી આવવું.

વળગવું (કિ) બાજવું.

બળવેછે=સાચવેછે.

કાયર (અ) હેરાન.

કૂકડો (ના) મરઘો.

રૂપાળો (વિ) શોભિતો.

કુંડૂકુંડ (ના) મરઘાનું

બોલવું, વાસવું.

વળગેછે (કિ) બાજેછે.

પાઠ દુડ મો.

સાપ (ના) જેરી જનવર

ગણતો (કિ) પત કરતો.

વેર=દુશ્મનાઈ, ખાર.

જીવ (ના) પ્રાણુ.

ચગદી (કિ) ક્યડી.

લગારેક (વિ) જરા.

નાગ=ફેણવાળો સાપ.

નખળા (વિ) કમજોર.

છેલીવારે (અ) આખરે.

ચટકા (ના) ડંખ.

છોલાયું (કિ) સોરાયું.

પ્રાણ (ના) જીવ.

ફેણ (ના) સાપ તથા નાગ

માયું પોહોળું કરેછેત.

દર (ના) બાક, કાણું.

પછાડી (કિ) ઝીકી,

અફાળી

ભેગી (વિ) એકડી.

ઝાઝા (વિ) ધણા, બહુ.

(કવિતાની શમજૂતી). (૧૦).

નખળા પણ ધણા લોકની સાથે કાઠ પણ દલાડો અદાવત રાખવી નહિ કેમકે મોટા કાળા નાગનો, કાડીઓ બધી એકડી થઈને આવી રીને જીવ લેછે (જુઓ કાડીઓ નખળા પણ ધણી, અને સાપ જખરો પણ એક).

પાઠ દુડ મો.

છોડવા (ના) નાનાછોડ.

મૂળાઆં (ના) મૂળ, જડ

વાટ (ના) રસ્તો રાહ.

થડ (ના) ઝાડનો વચ્ચે

ગોળ ભાગ.

જીવે (કિ) ટટાર રહે.

ઓગળે (ના) પીગળે.

ડાળાં (ના) ઝાડની

મોટી શાખા.

વેહ (ના) કાણું, છોદ્ર.

ફૂલ (ના) પુષ્પ.

વાદળ (ના) આકાશ.

કસ (ના) રસ, તત્વ.

ફળ (ના) લીલો મેવો.

ચરી (કૃ) વણી.

પથરાય (કિ) ફેલાય.

વેલા (ના) જમીનપર

પથરાતા છોડ.

આંખો (ના) કેરીનું ઝાડ.

છોડ (ના) છોડવો.

કોહળું (ના) તરકારીનું

નામ, શાકનું નામ.

પાઠ દુપ મો.

લીલાં (વિ) ખુબસૂરતાં.

કચરો (ના) મેલ.

કરમાઈને (કિ) ચીમળાઈ-

સૂકાવું=કરમાઈજવું નિ.

સીંચીએ (કિ) રેડીએ.

ટટાર (વિ) સીધાં. [રેડવું.

છાંટવું (કિ) છંકોરવું,

તાળ (વિ) લીલા.

વરસતો (કિ) પડતો.

મસ (વિ) ધણી, બહુ.

લૂલા (વિ) મુરદાબ.

પાઠ દુડ મો.

રીસાળ (વિ) તામશી.

રીસાચો (કિ) ચુરસે થયો.

ચેન (ના) સુખ, મજા.

પિરસેલી (વિ) ખાવાનું
મુકી તૈયાર કરેલી.

સુદ્ધ (વિ) જરાએ.
મેળો (ના) લભાસો.
વેદના (ના) દુઃખ, પીડા.
ભાંડુ (ના) ભાધ બેહેન-
ના છોકરાં ઈમાં.

માલ (ના) જીવ, વીસાત
પુણે (કિ) લાગે, શાલે
વીંછી (ના) ઝેરી જીવડો
ટેવ (ના) આદત.
ખોટું (વિ) માફું, ખરાબ.
પાઠ ૬૭ મો.

તણખલાં (ના) તંખલાં
ઈડાં (ના) ખેડાં.
૩ (ના) કપાસમાંથી
કપાસીઆ કાઢી ના-
ખી જે રહેલું તે.

વસ્તુ (ના) ચીજ.
આખું (વિ) બધું, સઘળું.
ચીચી=ચીચીઆરી.
રખીને (કૃ) રખડીને.
ધીમેધીમે (અ) હળવે-
હળવે, આસ્તે.

પાઠ ૬૮ મો.
પાલો=ઝીણું પાતરાં
સુરજ (ના) સૂર્ય.
ઝંઝવાં (ના) ધણુ તે-
જથી આંખે ન સુએ.

તે, અંધારાં.
ગરમી (ના) તાપ.
તેજ (ના) પ્રકાશ, તુર.
નીપજવું (ના) પાકવું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
સર્વે (વિ) બધી.

પાઠ ૬૯ મો.
બગાડ (ના) તુકસાન
ગભરાઈ (કૃ) અકળાઈ.
ધાળે=મદદે આવળે.
છેતરવું (કિ) ઠગવું.
સીમમા (ના) ખેતરમાં,
ગામની હદમાં.

આસપાસ (અ) આજુ
બાજુ, ચોતરફ.
ખેતરવાળા (વિ) ખેત-
રના માલીકો.
ખેડૂત (ના) ખેતીકરનાર
ચારતો (કૃ) ચરાવતો.
અનધી (વિ) ખોટી.
હસવા (કિ) મજાકકરવા.
શરમાઈ (કૃ) લજવાઈ.
ખરેખરો (વિ) ખાચો.
સાચી (વિ) ખરી.
બૂઠું=ખોટું.
છેતર્યા=ઠગ્યા.

પાઠ ૭૦ મો.
ધૂરકવું (કિ) ગુરસાથી
જોવું.

લોહીલોહાણુ=લોહીઆ-
ળ, લોહી નીગળતા.
પામીએ (કિ) ખમીએ.
બચકાં (ના) ડાકાં.
બસવું=કૂતરાનું ખોલવું.
તૂટી પડવું (કિ) એક-
દમ વળગી પડવું, ધ-
સારો કરવો.

ગરીબ (વિ) અનાથ.
સોળત (ના) સંગત.
આપડો (વિ) ખીચારો.
બૂડાં (વિ) ખરાબ.

પાઠ ૭૧ મો.
પજવીએ (કિ) કાયર
કરીએ, દુઃખ દઈએ.
હળીમળીને (કૃ) સંપસ-
પીને, એક દીલથી.
ઉગામીએ=ઝીઠાવીએ.
દુખાય=દલગીર થાય.
માહોમાહે (અ) એક
ખીજ, અરસ પરસ,
રાજ થવું=ખુશી થવું.
હેત (ના) પ્યાર.
રીસાવું (કિ) ગુરસે
થવું.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.
સંપસપીને (કૃ) હળી
મળીને.

પાઠ ૭૨ મો.	પરમેશ્વર=મોટો ઈશ્વર.	જગ (ના) જગત.
ઝગઝગાટ (વિ) ઝગકાટ.	ઝગકતી (વિ) ઝગકતી.	કોઠી (ના) કોઠાનું ઝાડ.
પૃથ્વી (ના) દુનિઆ.	જીવાત (ના) રેહેવાત.	સરજનાર (ના) પેદા કરનાર.
વહાલો (વિ) પ્યારો.	પાઠ ૭૩ મો.	તારા (ના) ચાંદરણી.
ઘોર (ના) ખીયામણું,	મહિમા (ના) લીલા	બજવા (ક્રિ) બકતી કરવા.
અંધારું.	કરનાર (વિ) બનાવનાર.	દેવ (ના) પરમેશ્વર.
ગગન (ના) આકાશ.	આમલી (ના) એકજાતનું	તાડ (ના) તાડીનું ઝાડ.
જાઓ (વિ) દુર, ઉપર.	ઝાડ અને તેનું ફળ.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧).

લાઠઓ તમે આ મોટા ઝાડ જુઓ, એમાં સૌથી તાડનું ઝાડ જાણ્યું છે, કોઈ આમલી કોઈ આંખો ને કોઈ કોઠીનું ઝાડ પણ હોય છે, ને જુઓ કે તે બધાનાં ફળ જુદા હોય છે. (૧).

જે આ જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર છે તે સૂરજ તારાનો પેદા કરનાર છે, માટે એજ હમારો મોટો દેવ છે, તેને બજવાની ટેવ રાખીએ.

પાઠ ૭૪ મો.	પોતીઆં (ના) પોતીઆં.	જળવીને=સાચવીને.
નિશાળ (ના) વિદ્યા	મોઢે=મોંથી બણીજતા.	મંજવીને (કૃ) સાફ કરાવીને.
બજવાનું ઠેકાણું.	ખડી (ના) ચીકણી-ધોળી માટી.	પાઠ ૭૫ મો.
રંગત (વિ) રંગેલા.	પાટી (ના) સફેતો કે ધુળથી લખવાનું નાનું પાટીયું.	ચિતારો (ના) છખી પાડનાર, ચીતરનારો.
વતરણું (વિ) લાકડાની કલમ.	ધૂળ (ના) રજ.	હિરાકશી (ના) એક જાતનો કાજોરંગ બનાવવાનું વસાણું.
તૈયાર (વિ) તરત કામમાં આવે એવું.	ફિકર (ના) ચિંતા.	ચડાવતો (કૃ) ચોપડતો.
સો (વિ) દશદશકા.	મંગાવીએ (ક્રિ) અણાવીએ.	ભાષમંથ (ના) દોસ્ત-દાર.
એકડેએક (ના) એકની સંખ્યા.		
સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.		

શાહી (ના) રસનાઈ.
હરડાંખેડાં (ના) એક
જાતનાં ઝાડનાં ફળ.
હસેછે (ક્રિ) મજાક કરેછે.
ભટ (ના) મહારાજ.
ભૂકો (ના) ચુગદો.

પાઠ ૭૬ મો.

ધનતેરશ (ના) ધન
પુજવાની મ્હોટી તે-
રસ.
આળુઅંધ (ના) કોણીનું
ધરેણું.
છવીટીઆં (ના) પગ-
ના આંગળાંનું રૂપા-
નું ધરેણું.
સાંકળાં (ના) હાથ તથા
પગનું ધરેણું.
પોંચી (ના) હાથનાં કાં-
ડાનું ધરેણું.
કંદોરો (ના) કેડનું ધરેણું.
બેરખી (ના) કોણીનું
ધરેણું.
ચોકડાં (ના) કાનની
લાલીનું ધરેણું.
બાજઠ (ના) પાટ.
વાનાં (ના) ચીજો.
અકોટી (ના) કાનનું
ધરેણું.

તુશીપાટીઆં (ના) બાય-
ડીના ડોકનું ધરેણું.
ટુંપીઓ (ના) ગળચવો.
કડાં=હાથનાં ધરેણાં.
વીંટી (ના) મુદ્રિકા.
બાધડીઓ=અધરીઓ.
ધોતા (કૃ) સાફ કરતા.
કાર (ના) બાજૂએ.
હીરાકંઠી (ના) હીરા-
કડીની સોનાની સાં-
કળી.
વાળી (ના) નાકનું નાનું
ધરેણું.
વાંક (ના) બાયડીના
હાથનું ધરેણું.
કલાં=સાદાલીસા તોડા.
પાઠ ૭૭ મો.
ખીલા (નાં) ખેડેલાં
માથાનો લોહનો
અણીદાર ખુટો.
સોનેરી (વિ) સોનાના.
કિંમત (ના) ભાવ.
ખુદા (ના) કસબના કુલ.
હળપુણી (ના) લોહા-
નો દાંતો.
કિનખાખ (ના) જર.
પાવડો (ના) માટી ઉસ-
રડવાનું લોહાનું હ-
થિયાર.

સાંકળ (ના) લોહાની
સાંકળી.
નકુઆ (ના) સાંકળ
બેરવવાનો ખીલો.
હળ (ના) જમીન ખેડ-
વાનો લોહાનો અણી-
દાર ખુટો.
થયલી (કૃ) બનેલી.
અન્ન (ના) અનાજ.
પાઠ ૭૮ મો.
ડોકું (ના) ધરની ઉપ-
રનો ભાગ, ડોક.
હડપચી (ના) ડાઢીઆ-
ગળની જગો.
ખોચી (ના) ગરદન.
ગાંસડી (ના) અચકી,
પોટલી.
લમણા (ના) ગાલ
આગળનો ભાગ.
ખોખરો (ના) જરખો.
ધડ (ના) ડોકની ની-
ચેનો ભાગ.
બાખરી (ના) ચોટલો.
પાઠ ૭૯ મો.
બગલ (ના) કાખ.
પેટુ=પેટ નીચેની જગા.
તળીઉં=નીચલા ભાગ.
વાંસો (ના) પીઠ, બ-
રો.

કેડો (ના) કુમ્મરો.	નળો (ના) ધુટણ હેઠેના	હોડ (કિ) ચાલ, દોડ.
ગાળો (ના) ભાગ.	ભાગ.	પાઠ ૮૧ મો.
એડી (ના) પગના ત-	પાઠ ૮૦ મો.	સંગ (ના) સંગત.
ળીઆ ને ખડા આ-	સોખત (ના) સંગત.	પ્રેમ (ના) હેત, પ્યાર.
ગળનો ભાગ.	આંખાવાડીઉં = આંખા	ઠામ (ના) ઠેકાણું.
હોંચણુ (ના) ધુટણુ.	ઉગેલા હોય તે વાડી.	ભાગ્યશાળી (વિ) નસી-
થાપો (ના) ભાગ.	રખવાળ=સાચવનાર.	બવાન, નસીબવાળો.
ધુટી (ના) પગની એડી	ટપેચી (કિ) ઠોક્યા	પેસે (કિ) આવે.
આગળનો ઢેકો.	માર્ચા.	કરશે (કિ) થોબશે.
ખભાં (ના) ખાંધ.	પહોંચ્યો (કિ) આવી	રડો (વિ) સારો.
કાંડું=હાથનો પોહોચ્યો.	લાગ્યો.	બુરો (વિ) ખરાબ.
સાથળ (ના) જાંગ.	ઝાંપો=કાંટાનું ખારણું.	મેહેતા (ના) મેહેતાણ,
કાખ (ના) બગલ.	ફેરી (ના) આંખાનું ફળ.	ગુર.
હથેલી (ના) હાથેલી.		સંગ (ના) સોખત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

જેને જેવી સંગત તેવોજ રંગ ત્યાં બેસે, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેત ત્યાં વધે, જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઘને તે ઉભો રહેશે; સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે; ને નકારી સંગત હશે તો નકારો બનશે; પણ સારો મેહેતાણ શીખવનાર હોય તો તેની સંગતથી નશીબવાળો હોય તો તે વિદ્યા બણે (બણીને નશીબવાળો થાય.)

પાઠ ૮૨ મો.	પોર (અ) ગયે વર્ષે.	મીઠાઈ.
જલેખી (ના) એક જ	બાણે (ના) જમવાના	પતાસાં (ના) બતાસાં.
તનું ખાંડનો રસ	આસન ઉપર.	હારડા=ખાંડના ચકતા.
પાયલું પકવાન.	પકવાન (ના) બાકુ જ-	નાત=જમણુવાર, જાત.
માખરા-ગાંધી (ના) લા.	લેખી દહીં તરા વગેરે	રમકડા=ખાંડના રસની

ખાવાની ચીજો.
ઘેબર (ના) એક જા-
તનું ખાંડનો રસ
પાયલું પકવાન.

પાઠ ૮૩ મો.

ખાતર (ના) મોટું બાકું.
ખોતરવું (ક્રિ) ખોદવું
વણુજનર (વિ) શીકાર,
વણુજનરમાનો.

નજર (ના) નીધા,
ધ્યાન.

દાટવું (ક્રિ) ડફણાવવું.
ધન (ના) પૈસા, દોલત.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.
સમજે (ક્રિ) જ્ઞેતે.
તાણતો (ક્રિ) ખેંચતો.
ગચેલું (ક્રિ) ખોવાયલું.

પાઠ ૮૪ મો.

વઢવાડ (ના) લડાઈ.
મેળાપ (ના) મુલાકાત.
ચડમડી (ક્રિ) લઢી, વઢી
જમણ (ના) જખાનું.
અથાણું (ના) આથણું.
શેખી (ના) પતરાળ.
ખરીદવું=વેચાતું લેવું.
જણીઓ=ખાધઓ.

રડયું ખડયું=કાઈ કાઈ.
સામટો (વિ) એકઠો.
હાંદલું=કાઢવનું મટકું.

ભેણું (વિ),

મોધું=ધણી કીમતનું.
સાહુકાર=પૈસાવાળો આ-
બરદાર અરસથ.

લેણું (ના) ગણતી.
ધાંટો (ના) સોર, પોકાર.
લેખવે=ગણે, પતકરે.
કોનો (સ) કઈ ચીજનો.

પાઠ ૮૫ મો.

સમડી (ના) કાગડા
કરતાં મોટું જખરી

પાખવાળું પક્ષી.
વાધરી (ના) પારધી.
જનળ (ના) ફાંદો.
કરગરવું (ક્રિ) કાલા-
વાલા કરવા.

મરડવું (ક્રિ) આમળવું.
અમથો (વિ) ખાલી.

બગાડયું=તુકશાન કીધું.
લુચ્ચી (વિ) દોંગી, ખંધી.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
વિચારવું=તોલ કરવો.

પાઠ ૮૬ મો.

ખીડમાં (ના) ખેતરમાં.
મમત (ના) ખોસ, જીદ
કુલાવવું (ક્રિ) મોટું ક-
રવું.

ગળું (ના) શક્તિ.
તાબેવર (વિ) પૈસાદાર.

ચ
ખરોખ

હરી

પાઠ ૮૭ મો.

આડોશી પાડોશી (ના)
પાસેના ધરમાં રહે-
નારા, જોડેના ધરના.
જાગવું=જાગૃત રહેવું.

ગુણપાડ (ના) ઉપકાર.
પકડયો (ક્રિ) ઝાલ્યો.
ચોકી (ના) પેહેરો.
જાળબુંધું (ક્રિ) સાચવી
રાખ્યું, તપાસી રાખ્યું.
ચાકરો (ના) નોકરો.

પાઠ ૮૮ મો.

કંદોષ (ના) મીઠાઈ ભ-
જ્યાં વગેરે વેચ-
નારો.

ખડકી મૂકવું (ક્રિ) ગો-
ઠવી રાખવું.

શાકરીઆ (વિ) ખાંડનો
રશપાયલી મીઠી-

ચકર
કાગ

મીઠા
વ

— મા.

જણુ. જાન્યા (ના) તેલી, તેલ
ના. દીવેલ વેચનારો.

ગા. કણુઝીઉં (ના) કણુ-
ચીજો. ઝીનું તેલ.

ઠઠ (ના) , નાની, ભીડ.
વોહોરો (ના) હોરો.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૮૬ મા.

પંચરાઉ (વિ) પાંચ
જાતની, પાંચવાનાની

કોદરા
તુવેર
નાગલી
મકાઈ
લાંગ
બંટી
મસર
રાજગરો
બાવટો

જૂદી
જૂદી
જાતનાં
અના-
જનાં
નામ

સરસીઉં (ના) સરસવ-
નું તેલ.

કોલા (ના) ગુમડાં.
પીલવું=દાખવું, કચડવું.

સધળાં (વિ) બધાં.

સરસવ(ના)સરસીઉં કાઢ-
વાના રાઘ જેવા
દાણા.

ડોળીઉં=ડોળીનું તેલ.

એરડી (ના) દીવેલી

ખોળ (ના) પીલતાં
કુચો રહેછે તે

ડોળા=મહુડાંના ખી.

સ્વાદ (ના) સારું.

કણુઝી (ના) એક જાત-
ના અળસીને મળ-
તા ઝીણા દાણા.

પાઠ ૮૭ મા.

હકીકત (ના) વાત,
વિસ્તાર, હેવાલ.

કાચું કોરું (વિ) તળેલું.

ખખેરી (કૃ) ખાપટી.

સંજેરી (ના) ધુધરા,
ધારી જેવું ખાંડવાળું
ખાવાનું.

ખરખરીને(કિ) ધણોળ.

દારખાનું (ના) આત-
સખાળ.

શીરો=એક જાતનું લ-
ચકા જેવું ખાવાનું.

ગેર (ના) એક જાતની
લાલ માટી.

ફૂલકરણી (ના) ફૂલકર.

જાળાં (ના) કરોળી-
આના પડ.

ટેટા (ના) ફટાકા.

અચકો (ના) ગાંસડો.

ફટાકા (ના) ટેટા.

ઉધઈપુધઈ = ધોળી
કીડી.

મઠીઆં (ના) મુઠીઆં.

પેટારો=મોટી પેટી.

છણુંદરાં (ના) ધુલકરણી.

ફરતાંફરતાં = જુદાં
જુદાં.

ચોપડે (કિ) લગાડે.

મારે=ઉંચા, કીમતી.

છોડેછે (કિ) ફેડેછે.

વાર

